

ANNE BRONTË

AGNES GREY

ÇEVİRİ: PINAR KÜR

ANNE BRONTË
AGNES GREY

Can Klasik

Agnes Grey, Anne Brontë

İngilizce aslından çeviren: Pınar Kür

Agnes Grey, A Novel

İlk baskı: Thomas Cautley Newby, 1847

Bu çeviride kaynak alınan baskı: The Brontë Sisters, *Three Novels: Jane Eyre, Wuthering Heights, Agnes Grey*, Penguin Classics, 2009

© 2024, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2024, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 5 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Cansu Varol İzmirli

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Faruk Yalçın / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 Z. Kat

Avcılar-İstanbul

Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-6286-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ANNE BRONTË
AGNES GREY

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Pınar Kür

♥can

ANNE BRONTË, 1820'de Yorkshire'da altı çocuklu bir ailenin en küçüğü olarak doğdu. Babası yoksul İrlandalı bir din adamıydı ve Anne yaşamının büyük kısmını onun cemaatinin bölgesinde geçirdi. Kız kardeşi Emily'yle hayalî Gondal Krallığı'nı kurguladı, burada geçen şiir ve öyküler kaleme aldı. Birkaç ailenin evinde mürebbiye olarak çalıştı. Kız kardeşleri Charlotte ve Emily'yle birlikte "Poems by Currer, Ellis and Acton Bell" başlığında toplayıp romanlarında da yer yer kullandıkları takma isimleriyle imzaladıkları 21 şiir yazdı. İlk romanı *Agnes Grey*, Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'iyle birlikte yayımlandı. Bu iki romanın başarısı okurun gözünde *Jane Eyre*'in popülerliğiyle özdeşleşti ve Anne Brontë'nin ikinci romanının gelişini hızlandırdı. Satışların iyi gittiği ilk yıl Brontë vereme yakalandı ve bir yıla kalmadan, 29 yaşında yaşamını yitirdi. *Agnes Grey*'i tekrar baskıya hazırlayan Charlotte Brontë, *Wildfell Hall'un Kiracısı*'nın konu seçimi bakımından hatalı olduğundan dikkate değer olmadığını öne sürerek yeniden baskısının yapılmasına engel oldu. Dönemin bazı eleştirmenleriyse Anne Brontë'nin deha yoksunu bir Brontë olduğunu yazıp çizdi. Brontë'nin yaşamöyküsü ve romanlarının hak ettikleri ilgiyi görmesi 20. yüzyılı buldu.

PINAR KÜR, Bursa'da doğdu ama hiç orada oturmadı. Çocukluğu Anadolu'nun çeşitli kentlerinde ve Londra'da geçti. On üç yaşında gittiği ABD'de beş yıl kaldı. Ortaöğrenimini New York'ta tamamladı, yükseköğrenimine yine orada başladı. İstanbul'da Robert Kolej Yüksek Okulu'nu bitirdikten sonra beş yıl Paris'te yaşadı. Sorbonne

Üniversitesi'nde, Karşılaştırmalı Edebiyat Kürsüsü'nde doktora yaptı. Yurda döndükten sonra Devlet Tiyatrosu'nda çalışmaya başladı. Çeşitli gazete ve dergilerde tiyatro eleştirileri yazdı. 1984'te *Akışı Olmayan Sular* adlı öykü kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. İstanbul Bilgi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı.

1

Papaz evi

Bütün gerçek öyküler bir ders içerir; gerçi bazılarında cevheri bulmak zor olabilir ve bulunsa bile çekirdek o kadar kurumuş ve eciş bücüş olmuştur ki kabuğu kırmak için gösterilen çabaya değmez. Benim hikâyemin de böyle olup olmadığını bilemiyorum çünkü bunu anlayacak kabiliyetim olmayabilir; kimi kez birilerine yararlı olacağını ve bazen de insanları eğlendireceğini düşünüyorum; neyse, okur kendi kararını verecektir. Beni kim-
senin tanımadığına güvenerek, aradan geçen yıllara ve bazı takma isimlere sığınarak, en yakın dostuma bile açıklayamayacağım bazı şeyleri korkmadan okurlarıma anlatmaya karar verdim.

Babam İngiltere'nin kuzeyinde görevli bir din adamıymış; kendisini tanıyan herkes tarafından haklı bir saygı görmüş; gençliğinde az biraz maaşının yanında babadan kalma küçük bir mülkün sahibi olduğundan oldukça rahat geçinebiliyormuş. Çevresinin itirazlarına rağmen onunla evlenmeye karar veren annem ise büyük bir toprak sahibinin dik başlı kızıymış. Yoksul bir papaz-

la evlendiği takdirde özel arabasından, özel hizmetçisinden, günlük yaşamın olmazsa olmazı saydığı pek çok lüksten vazgeçmesi gerekeceğini boş yere söylemiş herkes. Özel bir araba, özel bir hizmetçi hayatı çok kolaylaştıran şeylermiş; ancak Tanrı'ya şükür eli ayağı tutuyormuş, istediği yere yürüyerek gidebilir, kendi işini kendi görebilirmiş. Şık ve rahat bir ev, süslü geniş bahçelere kimse itiraz etmezmiş ama kendisi Richard Grey'le bir kulübede yaşamayı başka herhangi bir erkekle saraylarda oturmaya yeğlermiş.

Babası, kızının itirazlarına kulak asmadığını görünce iki âşığın evlenmelerine izin vereceğini söylemiş; ancak bu durumda mirasından tamamen vazgeçmesi gerekeceğini eklemiş. Böylece her iki gencin de ateşinin sönmelerini umuyormuş ama yanılmış. Babam, annemin üstün değerini gayet iyi biliyormuş, onun başlı başına bir servet olduğunun bilincindeymiş; eğer bu müstesna genç kadın onun mütevazı yuvasını şenlendirmeye razı olursa, onu her şartta kabul etmeye hazırmış; öte yandan annem, sevdiği erkekten ayrı kalmaktansa, onu mutlu etmek için elinden geleni seve seve yapmaya kararlıymış çünkü ona zaten bütün kalbi ve ruhuyla bağlıymış. Böylece baba mirasındaki hakkı, kendisinden daha akli başında olan ve bir *nabob*'la¹ evlenen ablasına devrolmuş; kendisiyse onu seven herkesi üzüntüye boğarak ... köyünün tepeleri arasında yer alan çirkin bir papaz evine kaplanmış. Gene de, bütün bunlara rağmen, annemin dik başlılığına, babamın kaprislerine rağmen, inanıyorum ki İngiltere'yi bir başından ötekine tarasanız bu ikisinden mutlu bir çift bulamazdınız.

1. İngilizceye Urdu dili ya da Hintçeden geçtiği düşünülen, İngilizlerin ve Avrupalıların Hindistan'da bir servet kazanıp geri dönen kişiler için kullandığı kelime. (Y.N.)

Altı çocuktan, bebeklik ve çocukluk tehlikelerinden sıyrılarak hayatta kalan yalnızca ablam Mary ve ben olmuşuz. Ben, ablamdan beş-altı yaş küçük olduğumdan hep *çocuk* olarak ve ailenin gözdesi olarak görülmüşüm, –babam, annem, ablam beni şımartmak konusunda yarı-sırlardı– beni inatçı ve baş edilemez hale getirecek şekilde aşırı müsamaha gösterdiklerinden değil, tam tersine sonsuz bir şefkatle yaklaşarak özgüvenimin, bağımsız hareket etme kabiliyetimin gelişmesinin önüne geçerek beni hayatta karşıma çıkacak güçlülere, kargaşalara hazırlıksız bırakmışlardı.

Mary ile ikimiz mutlak bir inziva içinde yetiştirildik. Annem çok kabiliyetli, bilgili ve çalışmaya hevesli biri olduğundan bizim tüm eğitim ve öğrenimimizi üstüne aldı –Latince hariç; onu babam öğretti– dolayısıyla, okula bile gitmedik ve çevremizde ahbaplık kuracak kimse olmadığından, toplumla ilişkimiz arada bir belli başlı çiftçiler ve tacirlere verilen gösterişli çay davetleriyle sınırlıydı –o da sırf komşularıyla görüşmeyecek kadar kibirli olmakla damgalanmaktan kaçınmak için– ve bir de babamın ailesine yılda bir kez yaptığımız ziyaret vardı; orada da dedemden, şefkatli büyükanneden, hiç evlenmemiş halamdan, birkaç yaşlı hanım ve beyden başka kimseyi görmezdik. Kimi zaman annem kendi gençliğini anlatan öyküler ve hatıralarla eğlendirirdi bizi; bunlar gerçekten çok keyifli zaman geçirmemizi sağladığı kadar içimizde –en azından *benim* içimde– dış dünyayı daha yakından tanımak gibi gizli ve muğlak bir arzu doğururdu.

Annemin gençliğinde çok mutlu olduğunu düşünürdüm ama geçmişi özlediğine dair bir belirti göstermezdi. Babamsa tam tersine, tabiatı ne serinkanlı ne de neşeli olduğundan, çoğu kez gereksiz yere dertlenir, sevgili karısının kendi için yaptığı fedakârlıkları düşünüp hüzünlenir ve kafasını durmaksızın annem ile biz çocuk-

ların rahatı için gelirini yükseltmeye yönelik planlar yapmaya yorardı. Annem kendi açısından tatmin olduğunu boşuna anlatır, çocuklar için bir kenara bir şey ayırdığı takdirde şimdi de ileride de gül gibi geçinebileceğimizi söylerdi; ancak tasarruf etmek babamın kanında yoktu; borca girmese de (annem en azından bunu engelledi) eline para geçtiğinde illaki harcamak gibi bir alışkanlığı vardı; geçiminin rahat olmasını, eşinin ve kızlarının şık giyinmesini isterdi; ayrıca bir de hayırseverdi, elinden geldiğince yoksullara yardım etmeyi, hatta kimilerine göre daha fazlasını vermeyi severdi.

Derken, günlerden bir gün, iyi bir dostu ona bir tavsiyede bulundu; özel mülkünü bir çırpıda iki katına çıkaracak, zamanla gelirleri arttıkça kim bilir daha ne kadar çok kazanacaktı... Babamın bu dostu bir tüccardı; girişimci ruhu olan, çok kabiliyetli biriydi ama o sırada paraya sıkışmış olduğundan sıkıntıdaydı, yine de babam o sırada sahip olduğu nakit paradan ne kadarını kendisine verirse kazancının büyük bir bölümünü ona devretmeyi teklif edecek kadar alicenaptı; babamın ona teslim edeceği nakit ne kadarsa ileride ona yüzde yüz geri dönecekti. Babadan kalan küçük arsa hızlıca satıldı, ânında bütün para dost tüccara teslim edildi, o da aynı hızla mallarını gemisine yükleyerek yola koyuldu.

Babamın keyfine diyecek yoktu, bizler de parlak bir gelecek umuduyla mutluyduk: O sırada nakit azlığından daha düşük bir gelirimiz vardı, doğru ama babam harcamalarımızı ciddi ölçüde kısıtlamamıza gerek olmadığını düşünüyor gibiydi. Bu nedenle, Mr. Jackson'ın, artı Smith'in, üçüncü olarak Houston'ın dükkânında açtırdığımız hesaplar sayesinde eskisinden çok daha rahat geçiniyorduk; gerçi annem fazla açılmamasını ileride ne kadar kazanacağımızın belli olmadığını ifade ediyordu ama her şeyi yalnızca annemin idaresine bıraktığı takdirde

kendini hiç sıkıntıya sokmayacak olan babam, bu sefer kafasına göre takılıyordu.

Mary ile ikimiz, şöminenin karşısında oturup nakışlarımızı işlediğimiz ya da uğultulu tepelerde gezindiğimiz ya da salkım söğüdün altında (bahçemizdeki tek düzgün ağaç) oturduğumuzda ileride hem kendimizi hem de anne babamızı ne mutlu günlerin beklediğini konuşarak çok keyifli saatler geçirdik; neler yapacağımızı, neler göreceğimizi, nelere sahip olacağımızı hayal ederek değerli tüccar dostun girişimleri sayesinde kavuşacağımızı sandığımız zenginliklerden söz ederdik. Babamız bizden beterdı ama durumu fazla ciddiye almaz görünür, parlak umutlarını, iyimser beklentilerini son derece espirili ve zekice bulduğum birtakım şakalar ve oyunlar içinde saklardı. Annemiz onu bu kadar mutlu ve umutlu görünce keyifle gülerdi; gene de bu umutlara fazlaca bel bağladığımızı düşünürdü; bir keresinde odadan çıkarken şöyle mırıldandığını hatırlıyorum:

“Tanrı onu düş kırıklığından esirgesin! Buna nasıl dayanır bilemem.”

Düş kırıklığına uğradı da; hem acı şekilde. Gelen haber hepimizin üstüne yıldırım gibi düştü; küçük servetimizi taşıyan tekne batmış, mürettebattan birkaç kişi ve talihsiz tüccarın kendisi de teknenin içindekilerle birlikte denizin dibini boylamıştı. Babamın üzüntüsüyle ben de üzüldüm; ayrıca gökyüzüne diktiğimiz kalelerin yıkılması da beni üzdü tabii ama gençliğin verdiği esneklik sayesinde çok geçmeden şoku atlattım.

Zengin yaşamak güzeldi elbette; ancak benim gibi toy bir genç kızın yoksulluktan korkacak hali yoktu. Aslında doğrusunu isterseniz, zor günlerden geçme düşüncesi beni biraz heyecanlandırıyordu bile. Babam, annem ve Mary de benim gibi düşünselerdi, başımıza gelenlere hayıflanacağımıza hepimiz el ele vererek durumumuzu

düzeltmeye çalışırdık; çektiğimiz zorluklar ne kadar kötüyse, bu sıralarda eksiklerimiz ne kadar çoksa, el ele verdiğimizden birbirimizden aldığımız neşe de o kadar iyi gelecek ve zorluklarla baş etmek o kadar kolaylaşacaktı.

Mary kederlenmiyordu; ama içine kapanıp oturuyor, sürekli olarak başımıza geleni düşünüyor ve öylesine derin bir umutsuzluğa düşüyordu ki benim gösterdiğim çabalar hiç işe yaramıyordu. Olayı benim gördüğüm gibi iyi yanlarıyla görmesini bir türlü sağlayamıyordum; bir yandan da çocuksu bir vurdumduymazlık, hatta aptal bir duyarsızlıkla suçlanmaktan o kadar korkuyordum ki, hiç hoş karşılanmayacaklarını bildiğimden parlak fikirlerimin çoğunu kendime saklıyordum.

Annem yalnızca babamı teselli etmekle, borçlarımızı ödemeye çalışmakla, harcamalarımızı mümkün olduğunca kısmakla uğraşabiliyordu; fakat babam başımıza gelen felaketle yıkılmıştı – sağlığı, gücü kuvveti, ruhsal durumu her geçen gün kötüye gidiyordu ve hiçbir zaman da tam anlamıyla iyileşmedi. Annem onun dindarlığına, cesaretine, kendisine ve bizlere olan sevgisine hitap ederek onu neşelendirmeye ne kadar uğraşırsa uğraşsın boşunaydı. İşin doğrusu, babam bizlere olan sevgisi yüzünden daha çok acı çekiyordu; servetini artırmak için bizim yüzümüzden onca çaba harcamıştı, umutlarını bizim için öyle yüksek tutmuştu ki şimdiki derin üzüntüsünün asıl sebebi bize istediği hayatı yaşatamamaktı. Şimdilerde annemi dinlemediği için çok pişmandı, dinleseydi en azından bu kadar borca girmezdi – eskiden yaşadığı onurlu, konforlu, lüks yaşamdan onu koparıp yoksulluğun pençesine düşürdüğü için kendi kendini suçluyordu. Bir zamanlar nicelerinin hayran olduğu, peşinden koştuğu bu muhteşem, bu kusursuz kadını iki yakayı bir arada tutmak için ter döken alelade bir ev kadınına dönüştürdüğü için ömür boyu acı çekecekti. Karısının söz konusu du-

rumdan hiç şikâyetçi olmaması, her türlü angaryayı güler yüzle yerine getirmesi, ters giden talih yüzünden kocasını hiç suçlamaması, hep şefkatli olması, kendi kendisini suçlamak konusunda çok başarılı babamı daha da beter üzüntülere itiyordu. Gerek bedensel gerekse ruhsal ve sinirsel birtakım bozukluklar sağlığını daha da kötüleştiriyor, karamsarlığını daha da artırıyordu ve durumumuzun o kadar karanlık, o kadar umutsuz olmadığına bir türlü inandıramıyorduk onu çünkü onun bulanık kafasında her şey olduğundan daha kötüydü.

Tek atlı fayton, semiz atıyla birlikte satıldı –oysa o emektar hayvanı kesinlikle elden çıkarmamaya, son günlerini yanımızda huzur içinde geçirmesine kararlıydık– arabanın durduğu kulübe ve atın durduğu ahır kiraya verildi, oralara bakan çocuk ve iki hizmetçiden daha becerikli (dolaysıyla daha pahalı) olanı işten çıkarıldı. Giysilerimiz tamir ediliyor, tersyüz ediliyor, yamanıyordu; her zaman mütevazı olan soframız şimdi hiçbir zaman olmadığı kadar yoksuldu –babamın en sevdiği yemekler hariç– kömür ve mumları çok idareli kullanıyorduk, çifte mumlar tekleşti ve çok az kullanılmaya başladı; korlaşmış kömürleri şömine ızgarasının bir köşesine dikkatle diziyor, özellikle babam kilise işleri için dışarı çıktığında ya da rahatsızlanıp yatmak zorunda kaldığında, ayaklarımızı şöminenin önünde duran alçak demirlere uzatıyor, sönmeye yüz tutan korları birbirine yaklaştırarak, ateşi canlandırmak için arada üstlerine kömür tozu döküp oturuyorduk. Halılarımıza gelince, onlar da zamanla yıpranıyor, inceliyor, yer yer yırtılıyorlardı; giysilerimizden çok daha fazla yama vardı onlarda. Bahçıvan masrafindan kurtulmak için Mary ile ikimiz bahçeye bakmaya başlamıştık ve tek bir hizmetçinin baş edemediği yemek ve temizlik işlerine de annemle ablam bakıyor, arada ben de onlara yardım ediyordum – ama çok az çünkü her ne

kadar kendi gözümde bir kadın olsam da onların gözünde hâlâ çocuktum ve pek çok becerikli, hareketli, her işin altından kalkabilen kadın gibi, kızlarını kendisi gibi yetiştirememişti annem; bu yüzden yani kendisi çok akıllı ve dikkatli olduğundan, işlerini bir başkasına devretmeye hiçbir zaman yanaşmamış, tam tersine başkalarının yerine düşünmeyi, onların her işine karışmayı alışkanlık haline getirmişti ve konu ne olursa olsun her şeyi herkesten iyi kendisinin yapacağından hiç kuşkusu yoktu; dolayısıyla ne zaman ona yardım etmek istesem, “Yok canım, burada senin yapabileceğin bir şey yok. Git ablanı yardım et, daha da iyisi onu seninle yürüyüşe çıkmaya ikna et – ona söyle tek başına kalmayı bıraksın, hep evde oturmasın – hem çok zayıf görünüyor hem de çok içine kapalı,” gibisinden bir yanıt alırdım.

“Mary, annem sana yardım etmemi söyledi ya da birlikte yürüyüşe çıkın diyor. Hep evde oturursan çok içine kapanık ve sıska durursun diyor.”

“Sen bana yardım edemezsin, Agnes ve ben de *seninle* sokağa çıkamayız. Burada çok işim var.”

“O zaman sana yardım etmeme izin ver.”

“Güzel yavrum, senin yapabileceğin işler değil bunlar. Git müziğine çalış ya da kedicığınle oyna.”

Bizim evde her zaman dikilecek bir şeyler vardı; bir tek giysi biçmemi öğretmemişlerdi, teyel atmaktan ve etek kıvrırmaktan başka pek bir şey bilmiyordum bu konuda; annem de ablam da gereken işleri yapmanın bunları bana öğretmekten daha kolay olacağı fikrindeydiler; hem zaten beni derslerimle uğraşırken ya da kendi kendimi oyalarken görmek onların daha çok hoşuna gidiyordu; kedicığım de benim gibi bir kenara çekildiğinde varlıklı bir ev kadını gibi el işimin başına oturumama daha vakit vardı; bu durumda, kedicikten daha yararlı olmasam da boş boş oturmamın tek sorumlusu ben değildim.

Yazıldığı yıllarda Acton Bell imzasıyla yayımlanan *Agnes Grey*, Brontë kardeşlerin en küçüğü Anne Brontë'nin ilk romanı. Yazarın yaşamından izlerin belirgin şekilde görüldüğü roman, dönemin yaygın şekilde tercih edilen eğitim yöntemi mürebbiyeliği ve zorluklarını ele alıyor. İrlandalı yazar George Moore'un "İngiliz dilinde yazılmış en mükemmel düzyazı anlatımı" olarak değerlendirdiği *Agnes Grey*, zamanını aşan bir yetişkinlik öyküsü.

Henüz yetişkinliğe yeni adım atmış Agnes, maddi zorluklar çeken ailesini rahatlatabileceğini düşünür. Etrafındaki diğer yetişkinlere kabiliyetlerini ve yeterliliğini kanıtlama hırsı, Agnes'i farklı sınıflardan türlü insanla karşılaşacağı bir mürebbiyelik serüvenine sürükler. İnsanları; ahlak, dürüstlük, iyi niyet gibi kavramları ilk kez evinden uzakta, bir başına öğrenmeye çabalayan Agnes, yaşamın kimi zaman çok da sevimli görünmeyen gerçeklerine, içindeki tükenmez sevgi, öğrenme tutkusunu ve güçlü empati duygusuyla göğüs gerecektir.

#dünyaklasikleri #ingilizklasikleri #mürebbiye #sınıfayrımı #bağımsızlık

Kapak resmi: Richard Redgrave

 can

canyayinlari.com | f | | | | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-6286-4

9 789750 762864